

Henri Vanlerberghe, prototype van de *Flandrien*

OVER DEN DOODRIJDER VAN LICHTERVELDE

Patrick Cornellie

Omdat hij *uldre keer op keer gink rien' tot dat ze d'erbij zouden doodval'n* werd hij door zijn tegenstanders den doodrijder van Lichtervelde genoemd. Henri Vanlerberghe, een renner uit één stuk, was het prototype van de *flandrien* die op pure kracht het hele peloton en de daarbijhorende tactische en praktische wielervijsheden aan flarden reed. Tot op vandaag is hij nog altijd de coureur die met recordvoorsprong de Ronde van Vlaanderen won; bovendien ook de enige dorpsgenoot die etappewinst haalde in de Tour de France.

De Lichterveldenaar (m/v) van begin de twintigste eeuw leeft een voorspelbaar leven van ploeteren en sloven waarbij de dingen simpel en goed zijn, in een wereld die niet verder strekt dan het eigen *postje* en de grenzen van het geboortedorp. De zee is een ongrijpbaar ver begrip, Brussel iets dat aan de andere kant van de aarde ligt. Stel u bij dat gegeven een vrijgevochten held als Henri Vanlerberghe voor, die niet alleen in Brussel maar ook in Parijs en... New York geld en roem oogst. Vanlerberghe, in eigen dorp steevast *Ritten de coureur* genoemd, behoort tot de pioniers van de Belgische wielersport. Het verhaal van zijn carrière is dan ook doorspekt met straffe anekdoten en heroïsche daden, in de loop der jaren ongetwijfeld aangedikt.

Henricus Vanlerberghe, geboren op 29 januari 1891, is nochtans de zoon van een eenvoudige veehandelaar, Victor Vanlerberghe uit de Statiestraat en Nathalie Tamperre, bazin van café 't Staande Peerd. Dat Vanlerberghe op zijn zestiende coureur wordt, heeft alles te maken met dat scharnierjaar in de Belgische wielergeschiedenis, 1907 – waarin Cyriel Van Hauwaert zijn eerste grote successen behaalt. Daarvóór was de velo of het *velossepeerd* – dat nieuw staaltje van spitstechnologie – een curiosum, de velokoersen eerder een attractie dan een sport¹. Een renner werd pas voor vol aanzien wanneer hij aan zijn trekken kwam in de Franse wedstrijden. Het was Cyriel Van Hauwaert die daar als eerste Vlaming in slaagde. De Moorsledenaar won in 1907 Bordeaux-Parijs, het jaar nadien Parijs-Roubaix. Het inspireerde de markt-zangers tot een lied dat begon met '*... en Van Hauwaert reed per velo, diabololo, diabololo.*' Bovendien bewees hij dat een succesrijk renner ook rijk kon worden. Zijn maandsalaris van 3.000 frank bij het Franse Alcyon sprak tot de verbeelding van de landarbeiders die na een dag hard labeur nauwelijks één frank verdienden.

¹Een *velossepeerd* heeft niets met paarden te maken, maar is een verbastering van het Franse *vélocipède* (rijwiel).

De kracht van de droom

Door de triomfen van Van Hauwaert ontstond in onze streek een ware wielerkooft. Van zodra ze zich een fiets konden veroorloven, werden vele jongens coureur. Het stalen ros zorgde ervoor dat volksmensen uit de steenoven of de boerderij raakten en zich konden opwerken. Met die ingesteldheid – de kracht van de droom – grijpt ook Henri Vanlerberghe zijn kans. Bij beginnelingen en amateurs wint hij de ene koers na de andere, *'hij kent het einde van zijne macht niet!'*. Eind 1909 wordt hij beroepsrenner. Het seizoen daarna al eindigt hij derde in het Kampioenschap van Vlaanderen in Koolskamp, na de toenmalige kleppers Odile Defraeye en Leon Buysse. Maar Vanlerberghe is impulsief, hij verspeelt zijn energie in onbezonnen demarages en nutteloze ontsnappingen. Door zijn *ontembaren moed* en *eeuwigen strijd-lust* presteert hij onregelmatig.

In 1913 trekt Henri Vanlerberghe naar de Ronde van Frankrijk als *onverzorgde* of *isolé* – en behoort zodoende tot de groep van renners die niet in een merken- of landenploeg zijn opgenomen. Tijdens de wedstrijd mogen ze van niemand hulp aannemen, en overnachting moeten ze telkens ook zelf zoeken. Op een keer zit de Lichterveldenaar scheel van de honger en trekt hij in een dorpje het eerste 't beste huisje binnen. De bewoonster, een oud vrouwtje doet de schrik van haar leven op bij het zien van die vreemde figuur in zijn beslijkt rennerskostumeke en slaat op de vlucht. *Ritten* snuistert wat rond, vindt brood en gezouten vlees, zet zich aan tafel en gaat aan de slag. Tot er plots een gendarm met getrokken sabel in het deurgat verschijnt en hem vraagt wat hij daar doet. *'Ik ben een coureur van de Tour de France en ik ben hier afgestapt om eten te vragen'*, antwoordt hij naar waarheid. De sabel zakt, de champetter begint over de koers te klappen en de renner kan rustig verder eten. Als hij verzadigd is en wil afrekenen, hoopt het vrouwtje maar één ding: dat het vreemde heerschap zo vlug mogelijk buiten is. *'Wat hebt ge in uw kas geslagen?'*, informeert de gendarm. *'Driekwart van een brood en een halve kilo vlees'*, antwoordt Vanlerberghe. *'Dat zal u anderhalve frank kosten'*, berekent hij, waarop de coureur terug op de fiets springt, ...door de gendarm nagewuifd met zijn *sabelken*.

Hoe dan ook, in die omstandigheden wint Henri Vanlerberghe toch een etappe, de vijfde, van La Rochelle naar Bayonne, over 380 (!) kilometer. Dat levert hem bij de isolés ook de eerste plaats op in de tussenstand. De favorieten, Pélissier, Lapize,

Petit-Breton, Garrigou en anderen, beginnen die vervaarlijke Belg meer en meer te vrezen. De Fransen willen de zege in eigen land houden en proberen de Lichterveldenaar om te kopen. Maar hij slaat het aanbod af en trekt tijdens de tiende rit opnieuw in de aanval. Dat is niet naar de zin van de Franse ploegleiders; een volgwagen rijdt Vanlerberghe pardoes van de weg. *'Gemalen was ik. Gestroopt! Geen vierkante centimeter behoorlijk vel had ik nog. Mijn armen waren eenvoudig rauw vleesch en van mijn knieën zaagt ge de schijven bloot liggen! Op de koop toe was mijn voorwiel geplooid, mijnen band plat en mijne guidon naar de vaantjes. Enfin, 't was een ramp op grote schaal...'* Vanlerberghe moet opgeven en zal nooit meer naar de Tour terugkeren.

Rauw vleesch etende mensen

De Eerste Wereldoorlog hypothekeert de carrière van *Ritten de coureur*; net nu zijn sterkste jaren eraan komen moet hij zijn militaire plicht vervullen. Vlak voor het uitbreken van het krijgsgeweld wordt hij nog tweede in de Ronde van Vlaanderen, maar daarna zit er niets anders op dan soldaat-facteur te spelen. Nu en dan kan hij toch nog aan wielervedstrijden deelnemen, zij het voornamelijk in Frankrijk en Engeland.

In 1919 begint Henri Vanlerberghe met leeuwenmoed aan zijn comeback. Zowel in Koolskamp als in de *Ronde van het Westerfront* eindigt hij derde. Die laatste wedstrijd, ook de *Omloop der Slagvelden* genoemd, is een eenmalige etappekoers georganiseerd door *Le Petit Journal*, als hommage aan de oorlogsslachtoffers. Het parcours gaat langs de gebieden waar het hevigst werd gevochten, o.a. door West-Vlaanderen en het departement van de Somme. Er wordt gekoerst op schier onbeprijdbare wegen, tussen granaattrechters en loopgraven, door platgebombardeerde dorpen, over voorlopig herstellende bruggen. Het gevolg laat zich raden, *'... we kwamen zelfs midden een kamp van wilde soldaten, Fransen uit de kolonies, terecht, en vreesden bij 't eerste zicht dat ze ons gingen opeten.'*

Na de oorlog concentreert Henri Vanlerberghe zich steeds meer op het pistewerk. In de velodrooms, in die tijd waanzinnig populair, behoort hij met o.a. Van Hevel, Persijn, De Baets en Vandeveld tot de stal van manager Mac Bolle, die uiteindelijk niemand anders blijkt te zijn dan Karel Van Wijnendaele. Telkens weer rijden zij de tegenstand op een hoopje, hun rechttoe-rechtaanstijl spreekt tot de verbeelding van het publiek: tijdens de 24 Uren van Brussel slaat tussen de toeschouwers het vuur geregeld in de pan. Franstalige bladen spreken schande van de *halve wilden* uit Vlaanderen; afgunst zal nog jaren de beeldvorming van deze flandriens meebepalen.

Hoe dan ook ligt een internationaal programma voor hen open, hun marktwaaarde stijgt in die mate dat ze een contract krijgen aangeboden voor een ploegenkoers in Parijs. De Franse boulevardbladen zorgen voor de gepaste stemming, het publiek loopt storm voor *deze rauw vleesch etende mensen*, zoals de Vlaamse coureurs worden afgeschilderd.

'k Ben ne hoalven dag voor'n!

Na een boottocht van elf dagen trekt Mac Bolle in 1920 met zijn flandriens naar de *Zesdaagse van New York*. Hun reputatie van ruwe, barbaarse kracht is de Vlamingen

ook daar voorafgegaan. Als Ritten Vanlerberghe de eerste keer op het ovaal verschijnt begint het publiek te grollen als een leeuw. Op grote affiches staan hij en zijn maats namelijk afgebeeld als hongerige leeuwen die klauwen naar het lillende vlees van hun tegenstanders, dat de verzorgers hen voorhouden. Het Zesdagengebeuren is op dat ogenblik een echte tophit in de Verenigde Staten, maar méér vermaak en sensatie dan sport. Van Hevel-Vanlerberghe en De Baets-Persijn overvleugelen de tegenstand, toch worden ze door de baanjury telkens weer op achterstand geplaatst. Maar het grote geldgewin maakt veel goed. Er móét een Amerikaans koppel winnen, als ze verstandig en zakelijk zijn kunnen Van Hevel en Vanlerberghe derde worden. Het *verdrag* levert hen 500 dollar op. De *flandriens* rijden in het gareel maar zorgen tegelijk ook voor sensatie. De geestdrift onder het publiek is groot, in zoverre zelfs dat een ruzie om een zitplaats uitloopt op een schietpartij. Enkele minuten na het voorval zitten Vanlerberghe en co weer in het zadel.

Henri Vanlerberghe wint de Ronde van Vlaanderen in 1919.

Toch is het op de weg dat Henri Vanlerberghe zijn belangrijkste zege behaalt. In 1919 wint hij een topklassieker. En wat voor een! De Ronde van Vlaanderen, 's lands mooiste en meest legendarische, elk jaar goed voor het opwekken van een massale geestdrift, tegenwoordig een wereldbekerwedstrijd én een mythe. Op 23 maart van dat jaar vertrekken er 47 deelnemers vanuit Gent, via Brugge, Roeselare, Kortrijk, Ronse en Aalst naar Gentbrugge, over een afstand van 203 kilometer. Het is een mooie lentedag en na de Tiegemberg moet men dit keer voor het eerst de Kwa-remont over. Op de slechte stenen van *den bergop* van Vichte naar Ingooigem krijgt

Vanlerberghe weer een van zijn typische dolle bevliegingen. Met nog ruim 120 kilometer voor de boeg én met de wind in het nadeel stoomt hij *met machtige pedaalstoten* alleen door. Tussen Ninove en Hekelgem staat hij voor een gesloten overweg, de trein houdt vlak tussen de twee barelen halt. Geen nood, Ritten neemt de velo op de schouder, kruipt door de trein –de ene deur in, de andere weer uit– en zet zijn weg verder. Hij bereikt de aankomst met veertien minuten voorsprong –een record dat nooit zal worden verbeterd– op een groepje achtervolgers, waarvan Leon Buysse de spurt wint.

Het verhaal gaat dat Vanlerberghe zijn fiets tegen de gevel van een café gooit en eerst een pint ging pakken, vooraleer hij de velodroom van Gentbrugge binnenrijdt. Een hersenspinsel van Buysse dat een eigen leven zal gaan leiden, met systematische overdrijving als constante. Feit is dat de Lichterveldenaar zijn ereronde aflegt, zijn bloemen in de tribune zwiert en de mensen toeroept: '*Gao nu maar ollemoale naar 'uus, 'k ben toch ne hoalven dag voor'n!*' De euforie is groot, Henri Vanlerberghe heeft de koers gewonnen die een renner beroemd en onsterfelijk maakt, hij is een deel van het epos van de Ronde geworden.

Heemkundige kring Karel Van de Poele

De Renner

Zoals telkens opnieuw de renner sterft,
zo kan niemand sterven. Geknecht, geklit
tegen een verhitte bergwand lijdt hij, zwerft
nietsontziend zijn nietig en schriel silhouet.

Ook door vlakke landschappen ziet men hem rijden,
naar onbereikbare verre einders waarin hij opgaat.
En die als een film langs hem heen glijden:
nijdig de ongebreidelde kracht van zijn ultieme daad

tekenend, of tollend omheen de ontregelde kadans
van zijn benen. Helemaal hol is hij vaak niet meer
dan het verlengde van zichzelf. En ziet hij keer

op keer af van dit bestaan. Maar dan zo gedreven
dat het lijkt alsof dood gaan zijn laatste kans
is. Een dans omheen de leegte van het volle leven.

Uit 'Fleur de Semois' – Patrick Cornillie